

ปัญหาการพัฒนากฎหมายด้านการบริหารจัดการเอกสารและ วัตถุพยานในคดีอาญาปรับใช้กับ Digital Court 5G (ศาลดิจิทัล 5G)¹

อาทิตย์ ธรรมชัย²

จากการศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการพัฒนากฎหมายด้านการบริหารจัดการเอกสารและวัตถุพยานในคดีอาญาปรับใช้กับ Digital Court 5G (ศาลดิจิทัล 5G) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ความเป็นมา แนวคิดและทฤษฎีกฎหมาย หรือพระราชบัญญัติ ระเบียบ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ปรับใช้กับเทคโนโลยีระบบ ดิจิทัล 5G ให้สอดคล้องกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด – 19 (Coronavirus Disease : Covid -19) เพื่อความสะดวก รวดเร็ว และเป็นธรรม ภายใต้หลักนิติธรรม อย่างไรก็ตามทำให้ผู้ศึกษาได้รับความรู้ ความเข้าใจปัญหาการพัฒนากฎหมายด้านการบริหารจัดการเอกสารและวัตถุพยานในคดีอาญาโดยเปรียบเทียบกับต่างประเทศ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศจีน เป็นต้น ศาลยุติธรรมมีการนำเทคโนโลยีและการสื่อสารมาประยุกต์ใช้เพื่อสนับสนุนการทำงานทั้งในด้านการพิพากษาคดี และงานสนับสนุนสำนักงานอัยการศาลยุติธรรม โดยได้มีการดำเนินการจัดทำแผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศของศาลยุติธรรมอย่างต่อเนื่อง ในระยะแรกได้มุ่งเน้นการส่งเสริมและการพัฒนาระบบสารสนเทศให้เกิดความครอบคลุมสามารถสนับสนุนงานได้ในทุกภารกิจหลัก ในระยะต่อมาเมื่อเทคโนโลยีและเครื่องมือด้านการพัฒนาระบบสารสนเทศมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาขึ้นจนเอื้ออำนวยต่อการขยายผลการใช้งานระบบสารสนเทศ เช่น Internet of Thing (IoT) Big Data Blockchain ส่งผลให้ศาลยุติธรรมต้องปรับวิธีคิดและวิธีการทำงาน New Normal จึงได้มุ่งเน้นการพัฒนาต่อยอดให้เกิดระบบสารสนเทศที่ทันสมัย เป็นมาตรฐาน มีความปลอดภัยสามารถรองรับการทำงานพร้อมทั้งสามารถเชื่อมโยงเพื่อแลกเปลี่ยนบูรณาการข้อมูลภายในหน่วยงาน และกับหน่วยงานภายนอก รวมทั้งให้ความสำคัญในการบริหารจัดการให้เกิดการพึ่งพาและสามารถบริหารจัดการระบบของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ การปรับเปลี่ยนและพัฒนาอย่างต่อเนื่องนั้นเพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงความยุติธรรมได้อย่างรวดเร็ว เพื่อพัฒนาไปสู่ยุคดิจิทัล (D-Court) หรือ ศาลดิจิทัล ในปัจจุบันเกิดขึ้นจากวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสำนักงานศาลยุติธรรมนำเทคโนโลยีสารสนเทศเชื่อมโยงกับศาลทั่วประเทศเพื่อบริหารจัดการเอกสารและวัตถุพยานในคดีอาญา รวมถึงพิจารณา อรรถคดีต่าง ๆ ยุติข้อพิพาทอย่างเป็นธรรมให้แก่ประชาชน จัดระบบให้คู่ความ ทนายความ ผู้พิพากษา อัยการ

¹ บทความนี้เรียบเรียงจากการศึกษาอิสระ เรื่อง ปัญหาการพัฒนากฎหมายด้านการบริหารจัดการเอกสารและวัตถุพยานในคดีอาญาปรับใช้กับ Digital Court 5G (ศาลดิจิทัล 5G) โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ รองศาสตราจารย์ ดร.ปวีศร เลิศธรรมเทวี ประธานกรรมการสอบรองศาสตราจารย์ ดร.รติชัย รถทอง และกรรมการสอบ รองศาสตราจารย์พัชรา เอื้อวรรณกิจ

² นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (ส่วนกลาง) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

และประชาชนโดยทั่วไป ไม่ให้เกิดการล่าช้าในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีและลดการคั่งค้างการพิจารณาที่ขึ้นสู่ศาลให้น้อยลง

จากการศึกษาทำให้ทราบว่า ปัญหาการพัฒนากฎหมายด้านการบริหารจัดการเอกสารและวัตถุพยานในคดีอาญาปรับใช้กับ Digital Court 5G (ศาลดิจิทัล 5G) ยังมีปัญหาและเกิดความไม่ชัดเจน อีกทั้งไม่ครอบคลุมในหลาย ๆ ประการ ซึ่งสรุปได้ดังนี้

ปัญหาประการแรก คือ ปัญหาการสืบพยานในชั้นศาล กล่าวถึงการชั่งน้ำหนักพยาน การใช้ดุลพินิจของศาลในการนำระบบดิจิทัล 5G มาปรับใช้ปัญหาของกฎหมายนี้จะทำให้ความน่าเชื่อถือในการพิจารณาคดีนั้นยังเป็นประโยชน์แก่คู่ความ และสร้างความยุติธรรมให้เกิดแก่คู่ความประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 การพิสูจน์คดีในคดีอาญาหลักฐานพื้นฐาน คือสันนิษฐานว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าโจทก์จะหาพยานหลักฐานมาพิสูจน์ได้ว่าจำเลยมีความผิดจริง อาศัยหลักการ “ภาระในการพิสูจน์” (Burden of Proof) เป็นของโจทก์ ถ้าโจทก์หาพยานหลักฐานมาพิสูจน์ไม่ได้ว่าจำเลยมีความผิด ต้องอาศัยมาตรา 227 รวมถึงมาตรา 227/1 ด้วย ย่อมถือได้ว่าจำเลยจะพ้นข้อกล่าวหาไป ศาลอาจจะพิจารณาพิพากษายกฟ้องเพราะเหตุพยานหลักฐานฝ่ายโจทก์ไม่เพียงพอ การพิจารณาคดีอาญาศาลจะต้องใช้ดุลพินิจวินิจฉัยชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งปวง จะไม่พิพากษาลงโทษจนกว่าจะแน่ใจว่ามีการกระทำความผิดจริงและจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น กรณีที่ศาลวินิจฉัยคดีโดยฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาศาลฎีกาในคดีอาญาก่อนคดีถึงที่สุด โดยมิได้วินิจฉัยตามพยานหลักฐานที่ปรากฏในสำนวนคดีนี้ จึงเป็นการไม่ชอบด้วยกฎหมาย ขัดหรือแย้งต่อประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 วรรคหนึ่ง หรือไม่

ปัญหาประการต่อมา คือ ปัญหาการเข้าถึงระบบดิจิทัล 5G การส่งข้อมูลในปัจจุบันมีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการสื่อสารการรับ ส่งข้อมูลด้วยความสะดวก รวดเร็ว นำเทคโนโลยีนั้นมาใช้ในทางที่ผิดวัตถุประสงค์ทำให้เกิดการลักลอบข้อมูล เจาะฐานข้อมูล (Hackers) พระราชบัญญัติ มาตรา 14 (1) การบิดเบือนโดยทุจริตไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน หรือข้อมูลอันเป็นเท็จ ทำให้เกิดความเสียหายแก่ประชาชน อันมิใช่ความผิดในประมวลกฎหมายอาญา การบิดเบือนข้อมูลโดยการเข้าถึงข้อมูลอันเป็นเท็จทำให้เกิดความเสียหายแก่คู่ความ มาตรา 16 การดัดแปลงภาพ ดัดต่อภาพ ซึ่งเอกสารในคดีอาญาปรากฏภาพที่ใช้เป็นพยานหลักฐานในการต่อสู้คดีของคู่ความ การกระทำผิดโดยการดัดแปลงภาพดังกล่าวนี้ถือว่าเป็นการกระทำความผิดบุคคลนั้นจะต้องได้รับโทษศาลนั้นจะมีการป้องกันหรือมาตรการการเข้าถึงข้อมูลระบบ 5G นั้น ขัดต่อพระราชบัญญัติคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 หรือไม่

ปัญหาประการที่สาม คือ ปัญหาความปลอดภัยในการใช้ข้อมูล ความเสี่ยงที่เกิดขึ้นอาจจะมีผู้เข้าบุกรุกถึงข้อมูล ข้อความอันเป็นสาระสำคัญของคดีทำให้เกิดความเสียหาย เพื่อไม่ให้เกิดความเสียหายต่อคดีและคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ควรมีมาตรการป้องกันอย่างไร ที่ไม่ให้เกิดความเสี่ยงต่อการเข้าถึงข้อมูลคดีอันเป็น

สาระสำคัญ ขัดกับหลักพระราชบัญญัติว่าด้วยการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ พ.ศ. 2562 การป้องกันความเสี่ยง มาตรา 41 การรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์หรือไม่

ปัญหาประการที่สี่ คือ ปัญหาการให้สิทธิผู้ใช้ในการเข้าถึงข้อมูลพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2560 ขัดกับหลักรัฐธรรมนูญ มาตรา 4 ความหมายของ สิทธิมนุษยชน ความเท่าเทียมการในการให้สิทธิผู้ใช้ในการเข้าถึงข้อมูล สิทธิ เสรีภาพ ตามกฎหมายประชากรในประเทศไทย ไม่ว่าเชื้อชาติใด ชนชาติใด ศาสนาใด ย่อมมีสิทธิ เสรีภาพ ในร่างกาย ชื่อเสียง ศักดิ์ศรี รวมทั้งทรัพย์สินแห่งตน และความรับผิดชอบหรือรับรองการเข้าถึงสิทธินั้นอย่างไรโดยไม่กระทบถึงข้อมูลในคดีกระทบถึงปัญหากระบวนการพิจารณาคดีด้วยระบบดิจิทัล 5G และการสืบค้นคำพิพากษาที่เป็นความลับ และวัตถุพยานที่เป็นความลับนั้น จะต้องไม่ผ่านผู้ใดแต่หากเป็นผู้ดูแลสำนวน และไม่ได้รับความเห็นชอบจากองค์คณะผู้พิพากษาหรือผู้พิพากษาท่านใดท่านหนึ่งหรือผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งโดยคำสั่งศาลให้สามารถเข้าถึงสิทธิในคดีอาญาเรื่องนั้น ๆ ได้ การปฏิบัติดังกล่าวถือว่าชอบด้วยกฎหมายหรือไม่

ประการสุดท้าย คือ ปัญหาการสืบพยานคู่ความในต่างประเทศ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87/1 ในกรณีจำเลยได้รับหมายนัดไต่สวนมูลฟ้องคดี เมื่อถึงวันนัดจะต้องสืบพยานคู่ความในสถานทูตหรือทางราชการแต่ละประเทศจัดเตรียมเพื่อความสะดวก รวดเร็ว และยุติธรรม แก่ตัวคู่ความ การไต่สวนพยานหลักฐานในลักษณะการประชุมผ่านจอภาพ Video Conference เป็นการคุ้มครองสิทธิแก่ตัวจำเลยจริงหรือไม่

จากการศึกษาค้นคว้าปัญหาการพัฒนากฎหมายด้านการบริหารจัดการเอกสารและวัตถุพยานในคดีอาญาปรับใช้กับ Digital Court 5G (ศาลดิจิทัล 5G) ผู้ศึกษาพบว่า มีข้อเสนอแนะ คือ

1. ปัญหาการสืบพยานในชั้นศาล ผู้ศึกษาขอเสนอแนะว่า

การใช้ข้อบังคับประธานศาลฎีกาว่าด้วยการสืบพยานคดีอาญาในลักษณะการประชุมทางจอภาพ พ.ศ. 2556 ข้อ 4 โดยเพิ่มหลักการคุ้มครองพยานให้มีความชัดเจนไว้ในข้อบังคับดังกล่าว คือ ข้อ 4 "ในกรณีที่ศาลกำหนดให้มีวันตรวจพยานหลักฐาน เมื่อถึงวันนัดดังกล่าวให้ศาล สอบถามคู่ความที่มาศาลด้วยว่ามีพยานบุคคลที่อยู่นอกศาลหรือไม่ หากมีและมีเหตุจำเป็นอันไม่อาจนำ พยานมาเบิกความในศาลได้ถ้าคู่ความฝ่ายที่อ้างพยานร้องขอหรือศาลเห็นสมควร และสถานที่ที่จะให้ พยานไปเบิกความในลักษณะการประชุมทางจอภาพได้จัดวางระบบรองรับไว้แล้ว ศาลอาจอนุญาตให้พยานดังกล่าวเบิกความที่ศาลอื่นหรือสถานที่ทำการของทางราชการหรือสถานที่แห่งอื่นนอกศาลได้ ทั้งนี้โดยพิจารณาถึงความปลอดภัยของพยานหากมีการสืบพยาน ณ สถานที่ดังกล่าว โดยกำหนดวัน เวลาและสถานที่ที่จะให้พยานไปเบิกความให้ชัดเจน การร้องขอสืบพยานบุคคลที่อยู่นอกศาลในลักษณะการประชุมทางจอภาพในกรณีอื่น ให้นำความในวรรคหนึ่งมาใช้อย่างบังคับโดยอนุโลม"

แก้ไขข้อ 9 โดยแต่งตั้งผู้พิพากษาอาวุโสที่ดำรงอยู่ในศาลนั้นเข้ามาเป็นตัวกลางในการพิจารณาคดีการสืบพยานทางจอภาพในการสืบพยานในศาล

ข้อ 9 ในวันสืบพยาน ห้องพิจารณาคดีผู้พิพากษาและคู่ความรวมทั้งทนายความทำการสืบพยานภายในห้องพิจารณาของศาลที่พิจารณาคดี โดยมีการถ่ายทอดภาพและเสียงระหว่างศาลที่พิจารณาคดีกับศาลที่พยานไปเบิกความในเวลาเดียวกันตั้งแต่เริ่มต้น จนเสร็จสิ้นการสืบพยานให้ศาลที่พยานไปเบิกความมอบหมายเจ้าพนักงานศาลอยู่เป็นสักขีพยานตลอดการสืบพยานและให้ศาลที่พิจารณาคดีจดแจ้งชื่อ และสกุลของสักขีพยานไว้ในรายงานกระบวนการพิจารณาคดีด้วย

แก้ไขข้อ 12 โดยแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญที่ขึ้นบัญชีในสำนักงานศาลยุติธรรม ผู้ซึ่งมีความเชี่ยวชาญทางคอมพิวเตอร์หรือเชี่ยวชาญในการสืบพยาน เป็นคณะกรรมการกลางด้วยการแต่งตั้งและขึ้นทะเบียนจากสำนักงานศาลเข้ามาเป็นศูนย์กลางในการสืบพยานสถานที่นอกที่ตั้ง และสถานที่นั้นต้องมีความน่าเชื่อถือตามที่สำนักงานศาลยุติธรรมกำหนด

ข้อ 12 ในกรณีที่สถานที่ทำการสืบพยานบุคคลที่อยู่นอกศาลเป็นสถานที่ทำการของทางราชการ หรือสถานที่แห่งอื่น ให้ศาลที่พิจารณาคดีมีหนังสือแจ้งการสืบพยานบุคคลที่อยู่นอกศาลในลักษณะ การประชุมทางจอภาพพร้อมกำหนดวันเวลาสืบพยาน ชื่อและจำนวนพยานบุคคลไปยังผู้มีอำนาจหน้าที่ ดูแลสถานที่นั้นทราบ เพื่อจัดเตรียมความพร้อมของห้องพิจารณาและระบบการประชุมทางจอภาพ ให้ศาลที่พิจารณาคดีมีหนังสือแจ้งการสืบพยานบุคคลที่อยู่นอกศาลในลักษณะการประชุม ทางจอภาพ วันเวลานัดสืบพยาน ชื่อและจำนวนพยานบุคคลพร้อมด้วยสำเนาเอกสารและภาพถ่ายวัตถุพยาน อันจำเป็นในการเบิกความของพยาน ถ้าหากมี ไปยังศาลที่มีเขตอำนาจเหนือท้องที่ตามวรรคหนึ่ง เพื่อมอบหมายให้เจ้าพนักงานศาลทำหน้าที่ตามข้อ 9 วรรคสอง ตลอดจนดูแลการสืบพยานให้ดำเนิน ไปโดยเรียบร้อย และให้นำความในข้อ 6 และ 8 ถึง 11 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

2. ปัญหาการเข้าถึงระบบดิจิทัล 5G ซึ่งผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะว่า

ควรปรับปรุงให้สอดคล้องกับระบบดิจิทัล 5G ใช้ในการสื่อสารออนไลน์ทำให้สะดวกในการติดต่อสื่อสาร แต่พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 มาตรา 14 (1) จำคุกไม่เกิน 6 เดือน ปรับไม่เกิน 1 หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ต้องระวางโทษจำคุก ส่วนมาตรา 16 ไม่เกิน 5 ปี ปรับไม่เกิน 1 แสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ทั้งนี้อยู่ที่ดุลยพินิจอำนาจศาล ซึ่งศาลอาจจะใช้ดุลพินิจในบทลงโทษการลงโทษในสาระสำคัญแห่งตัวบุคคลนั้น ซึ่งสาระสำคัญในตัวกฎหมายยังไม่มีบทกำหนดลงโทษในช่วงอายุของผู้ใช้สื่ออย่างเป็นระบบ โดยใช้หลักเกณฑ์ของการสื่อสารทางโทรทัศน์โดยกำหนดรายการที่เข้าถึงเฉพาะช่วงอายุ ฉะนั้น หากบุคคลต่างวัยกระทำความผิดในฐานเดียวกันย่อมรับโทษในลักษณะกรรมเดียวกันไม่สอดคล้องกับหลักนิติธรรม จึงเห็นสมควรกำหนดบทลงโทษให้สอดคล้องกับช่วงอายุของแต่ละบุคคลเพื่อให้เกิดความเหมาะสมในการใช้ดุลพินิจแห่งศาล

3. ปัญหาความปลอดภัยในการใช้ข้อมูล ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะว่า

ควรจัดตั้งคณะกรรมการรักษาความมั่นคงปลอดภัยทางไซเบอร์ (Cyber Crime) ให้สอดคล้องตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ พ.ศ. 2562 การป้องกันความเสี่ยง มาตรา 41 การรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์

และแก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ พ.ศ.2562 มาตรา 13 ควรเพิ่ม (8) คณะกรรมการด้านความมั่นคงปลอดภัยระบบคอมพิวเตอร์แห่งชาติต้องมีคณะกรรมการของกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมเป็นประธาน และกระทรวงยุติธรรมเป็นกรรมการ ผู้พิพากษาเป็นกรรมการ และควรมีผู้เชี่ยวชาญทางการสื่อสารเข้ามาเป็นกรรมการและคณะทำงาน อีก 2-3 ท่าน ได้แก่ ด้านการสื่อสารทางนวัตกรรม ด้านความมั่นคง และด้านเศรษฐกิจ เข้ามาร่วมกับ ดูแล เมื่อเกิดเหตุทางไซเบอร์ขึ้น เข้ามาร่วมกับใช้กฎหมายและจัดการบริหารเอกสารทางคดีทางเทคโนโลยีเพื่อป้องกัน และรักษาข้อมูลในคดีอันเป็นสาระสำคัญ

4. ปัญหาการให้สิทธิผู้ใช้ในการเข้าถึงข้อมูล ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะว่า

กฎหมายมาตรา 4 ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้

“สิทธิมนุษยชน” หมายความว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์สิทธิเสรีภาพและความเสมอภาค ของบุคคล บรรดาที่ได้รับการรับรองหรือคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญตามกฎหมาย หรือตามหนังสือสัญญา ที่ประเทศไทยเป็นภาคีและมีพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติตาม

สิทธิ เสรีภาพ ผู้ศึกษาได้สังเคราะห์ถึงประชากรในประเทศไทย ไม่ว่าเชื้อชาติใด ชนชาติใด ศาสนาใด ย่อมมีสิทธิ เสรีภาพ ในร่างกาย ชื่อเสียง ศักดิ์ศรี รวมทั้งทรัพย์สินแห่งตน อีกทั้งความเท่าเทียมกันในสังคมนั้น จะทำให้ไม่เกิดความเหลื่อมล้ำไม่ว่าด้วยกรณีใด

แก้ไขเพิ่มเติมในวรรคท้าย “และรัฐบาลหรือตัวแทนของรัฐที่เกี่ยวข้องเข้ามามีบทบาทในสิทธิ เสรีภาพ แห่งประชาชนนี้ไม่ว่าด้วยกรณีใดโดยอนุโลม” ยกตัวอย่างเช่น การฉ้อฉลฉ้อโกงให้ประชาชน เป็นต้น

อย่างไรก็ตามในปัจจุบันเข้าสู่ระบบดิจิทัล 5G การสืบค้น การค้นคว้า ไม่ว่าจะเป็นผู้เสียหายหรือไม่ก็ตามสามารถเข้ามาใช้ค้นคว้า ค้นหาข้อมูลเพื่อทำการวิจัย หรือทำสิ่งอื่นที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ทั้งยังเป็นองค์ความรู้เพื่อแก้ไขปัญหาในข้อกฎหมายและคำพิพากษาด้วยการไม่ปิดกั้นเหตุซึ่งสิทธิใด ๆ อันพึงมี ถึงแม้ว่าคำพิพากษาที่พิจารณาและอนุญาตให้เผยแพร่แล้ว ก็อาจจะเกิดการเข้าถึงในขณะหรือระหว่างการแก้ไขคำพิพากษานั้นโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย แต่ในอนาคตอาจจะมีการคัดกรองด้วยระบบ AI ของบุคคลที่เข้ามาสู่ระบบใด ๆ ของศาลยุติธรรมและระบบ AI นั้น สามารถปกป้อง คุ้มครอง และป้องกันการเข้าถึงเอกสารทางคดีและสาระสำคัญในคดีที่ส่งผลต่อคดีในอนาคตได้

ประเทศสหรัฐอเมริกา นำ AI ในฐานะที่เป็น “เครื่องมือ” มาปรับใช้และทำงานร่วมกันกับมนุษย์ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ และสามารถให้คำแนะนำลูกความได้อย่างแม่นยำมากยิ่งขึ้น มากกว่าการทำงานด้วย AI หรือ

มนุษย์เพียงฝ่ายเดียว ซึ่งจะช่วยสร้างความสามารถแข่งขันในตลาดอีกด้วย นอกจากนี้ ยังมีการพัฒนาของเทคโนโลยีที่ซับซ้อนมากยิ่งขึ้นเท่าใด ก็ยังมีความต้องการนักกฎหมายที่มีความรู้และทักษะด้านเทคโนโลยี อาทิ ด้านอัลกอริทึม มากยิ่งขึ้นเท่านั้น

สำหรับประเทศไทยการนำ AI มาใช้สำหรับงานด้านกฎหมายยังคงเป็นเรื่องใหม่ และมีค่าใช้จ่ายสูง แต่ก็คาดว่าจะเข้ามามีบทบาทมากขึ้นอย่างต่อเนื่องตามบริบทของสังคมไทย อย่างไรก็ตามสำนักงานศาลยุติธรรมอาจพิจารณาปรับเปลี่ยนโดยนำ AI มาใช้กับงานบางประเภท เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ และความรวดเร็วในการทำงาน และสามารถค้นหา และเข้าถึงการใช้บน Platform อื่น ๆ ได้ เช่น CHAT BOT ปรึกษากฎหมาย หรือติดตามสำนวนคดี เป็นต้น ดังนั้น AI ก็มีบทบาททางกฎหมายในโลกไร้พรมแดน ซึ่งจะทำให้การเข้าถึงบริการทางกฎหมายง่ายและสะดวกมากยิ่งขึ้น ขณะเดียวกันการกำหนดชุดคำสั่งเป็นโปรแกรมพิจารณากำหนดนโยบายที่ชัดเจนเกี่ยวกับหน้าที่และความรับผิดชอบของ AI ก็เป็นสิ่งที่มีความจำเป็นเป็นอย่างยิ่ง

5. ปัญหาการสืบพยานคู่ความในต่างประเทศ ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะว่า

พระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 มาตรา 27 บัญญัติว่า “ในการพิจารณาของคณะอนุญาโตตุลาการ ให้คู่พิพาทได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน และให้มีโอกาสนำเสนอข้ออ้างข้อต่อสู้ของตนได้ตามพฤติการณ์แห่งข้อพิพาทนั้น ในกรณีที่คู่พิพาทมิได้ตกลงกันหรือกฎหมายมิได้บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่นให้คณะอนุญาโตตุลาการมีอำนาจดำเนินการพิจารณาใดๆ ได้ตามที่เห็นสมควร อำนาจของคณะอนุญาโตตุลาการนี้ให้รวมถึงอำนาจวินิจฉัยในเรื่องการรับฟังพยานหลักฐานและการชี้แจงน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งปวงด้วย เพื่อประโยชน์แห่งหมวดนี้คณะอนุญาโตตุลาการอาจนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความแพ่งว่าด้วยพยานหลักฐานมาใช้โดยอนุโลม” ปรับใช้กับข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยแนวทางการนำสืบพยานหลักฐานและ การสืบพยานบุคคลที่อยู่นอกศาลโดยระบบการประชุมทางจอภาพ พ.ศ. 2556 ข้อ 17 ในกรณีที่พยานมีถิ่นที่อยู่ในต่างประเทศ ศาลที่พิจารณาคดีอาจให้พยานเบิกความ ณ สถานที่ที่เหมาะสม และมีความพร้อมที่จะให้พยานเบิกความโดยระบบการประชุมทางจอภาพก็ได้ ทั้งนี้ ให้นำความในข้อ 7 ถึงข้อ 15 มาใช้บังคับโดยอนุโลม แต่บุคคลที่เป็นสักขีพยานไม่จำเป็น ต้องเป็นเจ้าพนักงานศาล หากสถานที่ตามวรรคหนึ่งเป็นศาลในต่างประเทศ ให้ดำเนินการตามข้อตกลงระหว่างกัน หรือธรรมเนียมปฏิบัติระหว่างประเทศ แล้วแต่กรณี

ดังเช่นสหรัฐอเมริกาได้มีการจัดตั้งหน่วยงานที่ทำหน้าที่ควบคุมดูแลและบริหารจัดการทำให้ผู้ที่ต้องทำหน้าที่เป็นอนุญาโตตุลาการสามารถปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้องและมีมาตรฐาน ได้แก่ American Arbitration Association (AAA) ทำหน้าที่ควบคุมดูแลอนุญาโตตุลาการทั้งหมด The International Council for Online Dispute Resolution (ICODR) ทำหน้าที่กำหนดแนวทางการปฏิบัติของอนุญาโตตุลาการออนไลน์ในสหรัฐอเมริกา ตลอดจนการควบคุมมาตรฐานจริยธรรมของอนุญาโตตุลาการออนไลน์ (Ethical Principles for

ODR) อีกด้วย

ประเทศจีนเล็งเห็นความสำคัญของมาตรการจัดตั้งหน่วยงานส่งเสริมอนุญาโตตุลาการที่ประสบความสำเร็จ เช่น การจัดตั้งคณะกรรมการอนุญาโตตุลาการกวางโจว (CGAC: China Guangzhou Arbitration Commission) ในปี พ.ศ. 2538 หลังจากมีการปรับปรุงพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ (Arbitration Law of the People's Republic of China, 1995) เมื่อ CGAC สามารถระงับข้อพิพาทได้อย่างยุติธรรมและมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้มีการเพิ่มของจำนวนคดีที่เข้าสู่กระบวนการอนุญาโตตุลาการ โดยในปี พ.ศ. 2561 ได้มีจำนวนคดีเพิ่มมากถึง 189,620 คดี คิดเป็นร้อยละ 35 ของจำนวนคดีอนุญาโตตุลาการทั้งหมดของจีน และถือว่าเป็นหน่วยงานที่มีการระงับข้อพิพาทด้วยอนุญาโตตุลาการทางอิเล็กทรอนิกส์ที่มากที่สุดในประเทศ จำนวน 16,634 คดี

ผู้ศึกษาเห็นควรนำแนวทางประเทศอเมริกาและประเทศจีนนำมาปรับใช้ให้สอดคล้องกับประเทศไทย โดยแต่งตั้งคณะกรรมการอนุญาโตตุลาการระหว่างประเทศเพื่อทำหน้าที่สอบสวนการสืบพยานในคดีที่ผู้ต้องหาอยู่ต่างประเทศโดยเฉพาะ เพราะผู้ศึกษาเห็นว่า การสอบพยานหรือสอบคำให้การที่ดี ผู้สอบคำให้การต้องมีความเป็นกลางและเป็นผู้มีความเป็นอิสระ นอกจากนี้ผู้พิพากษาสามารถตรวจสอบได้ว่าบุคคลที่ เป็นผู้เสียหาย หรือเป็นพยานบุคคล พยานวัตถุ นั้นเป็นบุคคลหรือเอกสารที่เกี่ยวข้องกับคดีจริง และสามารถตรวจสอบจากกล้องวงจรปิดขณะพิจารณาพิพากษาคูพฤติกรรมการแสดงออกของผู้เสียหาย หรือพยานบุคคลที่เข้ามาเป็นพยาน อีกทั้งสร้างความน่าเชื่อถือของสำนวนคดีและคดีอันสำคัญนั้น ๆ ฉะนั้น การรวบรวมพยานหลักฐาน การตั้งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องหรือกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดของผู้เสียหาย หรือคู่ความที่อยู่ต่างประเทศจึงมีความสำคัญ พร้อมทั้งเกิดความสะดวก รวดเร็ว เป็นธรรม และเกิดความมั่นใจว่าคดีที่ขึ้นสู่ศาลคดีออนไลน์ระหว่างประเทศผ่าน ระบบ Video Conferencing ปราศจากการถูกแทรกแซงจากบุคคลภายนอกโดยยึดหลักนิติธรรม

เอกสารอ้างอิง

พาววิญ ชื่นสุวรรณกุล บทความ เรื่อง **AI กับวิชาชีพนักกฎหมาย** กรุงเทพมหานคร : สำนักเจรจาการค้าบริการ และการลงทุน กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ หน้า 2.

เอกสารอ้างอิงต่างประเทศ

Zhu Weidong. “**Determining the Validity of Arbitration Agreement in China: Towards a New Approach**”. Asian International Arbitration Journal. Kluwer Law International. Vol. 6, Issue 1, p. 44- 63.

เอกสารอ้างอิงอื่น ๆ

Resolution Systems Institute. **Online Dispute Resolution**. (Online). Available:
<https://www.aboutrsi.org/specialtopics/online-dispute-resolution>.